

HA AZT MONDANÁNK, hogy a folyóiratirodalom érdeklődésének központjába a társadalmi élet megnyilvánulásai kerültek, nem mondanánk semmi újat, mert hiszen ez egy szocialista országban természetes is. A polgári olyan találóan illő „köldöknézés” már régen és mélyen mögöttünk maradt: minket a társadalom érdekel — a társadalmi élet folyton változó, folyton alakuló megnyilvánulásai, amelyekbe tudomány, szépség, változatosság, érdekfeszítő izgalom — minden belefér, ha megtaláljuk benne önmagunkat és nem kívülről nézzük történéseit.

A N A Š A S T V A R N O S T legújabb száma azokkal a kérdésekkel foglalkozik, amelyek a társadalmi igazgatás kapcsán vetődnek föl nagy egymásutánban. Feleletet majd mindenikre leginkább és legkézzelfoghatóbban a mindennapi életünk ad. Drazsa Markovics, a lap vezércikkírója nagyon világosan fogalmazta ezt meg a „Kulturintézmények társadalmi igazgatásáról” szóló cikkében. Részletesen ír a kulturintézmények társadalmi igazgatásáról, azokról a különleges igényekről, amelyeket a szellemi, alkotói munka támaszt s amelyekről megfeleledezni nem lehet a társadalmi igazgatás idején sem. Ennek kapcsán a cikkíró a következőket mondja:

„Mindebből az derül ki, hogy azok az elvek, amelyeket a társadalmi öngazgatásról szóló törvénytervezet tartalmaz, lehetnek a mérvadók a kulturintézmények társadalmi igazgatásánál olyképpen, hogy ezeknek az elveknek alapján kidolgozzák majd a kulturintézmények társadalmi igazgatásának rendszerét. A kulturintézmények igazgatásának kérdését úgy kell megoldani, hogy azok arccal a társadalom felé forduljanak, ami azt jelenti, hogy ezekben a társadalmi igazgatásnak olyan szervei legyenek, amelyekben a kollektív képviselői mellett ott ülnek a kultur- és közélet képviselői is, a különféle szak-egyesületek képviselői, akiket az illetékes egyesületek, illetve az illetékes hatósági szervek, szkupstinák, népbizottságok helyeznek az igazgatótanácsba. Ezek mellett a kollektív képviselői nem kell, hogy abszolút többségben legyenek az igazgatóbizottságban.”

Drazsa Markovics gyakorlati példákat is említ s végül abban összegezi fejtegetéseit, hogy a kulturintézmények társadalmi igazgatásának alapelvét abban kell egységesíteni, hogy a „társadalmi igazgatást a vállalat vagy intézet közösségének öngazgatásával egészítik ki”.

Aser Deleon a munkás-kultúregyesületek szervezeti kérdéseiről, szelleméről és

programjáról vagy programtalanságáról beszél. Úgy veti föl a kérdést, mint amely régen megvitatásra vár, annál is inkább, mert ezeknek kapcsán a kultúrpolitikai munka igen sok jelentős problémája elénk kerül. A legveszedelmesebb jelenség a professzionalizmus — írja Deleon —, amely a maga kommercialista szellemével egészen téves utakra vitte a munkás-kultúregyesületeket. Az engedékenység, az elvtelenség, az üres, vonzó program és mindazok a fogyatékoságok, amelyek a közönség kispolgári ízlésének kiszolgálásához vezetnek. Nem szabad megfeleledkezni arról, hogy egy-egy kultúregyesületnek az adottságok folytán nemcsak a közönséggel szemben van kötelezettsége, amely a vállalt szerepből származik, hanem maga a szerep kötelezi őt arra, hogy a városban, a helységben, ahol működési területe van — részt vállaljon a szocialista társadalom arcúlatának kiépítésében. Ezért ezt a szerepet nem lehet „filiszteri” módra fölfogni, sem a professzionalizmus oldaláról nézni, hanem minden vonalon oda kell hatni, hogy a fejlődés során mind nagyobb teret biztosítsanak az öntudatos szocialista munkavállalásnak. Ez majd ellensúlyozni fogja a professzionalizmust és azt a kispolgári, vidéki szellemet is, amely eddig sok-sok szépszándékú munkát a „műkedvelősködés” kátyújába vezetett.

A folyóirat könyvszemléje számról számra mind nagyobb figyelmet érdemel. A világ eszmepolitikai, ideológiai és gazdaságpolitikai könyvtermését kíséri figyelemmel s igyekszik ebből a szempontból minél teljesebb képet adni a könyvpiac eseményeiről. Legújabb számában Fritz Sternberg könyvéről írnak (A kapitalizmus és a szocializmus a világ ítélőszéke előtt), James Bernhem „Legigázás vagy fölszabadulás”, H. Seaton Votson a „Kommunista forradalomról”, Andrée Marchall a politikai közgazdaságtanról és a statisztikai technikáról, Charles Korbin pedig a nagyvállalatok pénzügyi kezeléséről adott ki könyvet.

ALAPOSAN megkésve jelent meg a zág-rábi fiatal írók fórumának, a „KRUGOVI”-nak ezévi negyedik száma. A nyugatos hang megint eluralkodik a lap szépirodalmán: temetés, alkony, ősz, sötétség, éjszaka, köd — ezek a színek és hangulatok vonulnak végig a novellákon, de nagyrészt a verseken is. Antun Soljan elbeszélése és Zdravko Blazsina „Temetés” című novellája nem egészséges és nem harcos vagy természetesen élő világot vetítenek elénk, hanem azt,

amely az életigenléstől meglehetősen távol esett.

Kétségtelen, hogy a folyóirat legérdekesebb írása Philip R a h w angol tanulmányíró cikke a „naturalizmus alkonyáról”. Ennek az írásnak az adott időszereúséget, hogy az utóbbi időben a nyugati irodalomkritikusok mind gyakrabban foglalkoznak a realista ábrázolás módszereinek kérdésével, mint a legalkalmasabb formanyelvvel, amely híven ki tudja fejezni a valóságot. A vitázók legnagyobb része, így maga Philip Rhaw is örömmel állapítja meg, hogy az idő eltaposta és betemette a sűrrealizmust és úgy vélik, hogy ez a művészeti irányzat is az „exisztencializmussal együtt” ma már a multhoz tartozik. Philip Rhaw a „Képek és eszmék” című nemrégiben Amerikában megjelent tanulmánykötetében főleg ezekkel a kérdésekkel foglalkozik és mindezt a haladó irodalomszemlélet szemszögéből nézi.

„A realista elvekről elmondhatjuk — írja tanulmányában — hogy ezek a modern szellem legértékesebb ajándékai. A realizmus tanította meg az irodalmat arra, hogyan kell művészi eszközökkel megragadni az emberi élet egyszerű dolgait, hogyan fogják föl és hogyan fogadják el s mindezt a szó legegyszerűbb értelmében. Éppen ezért igazi téma egy könyv, egy író számára: harc a tények között, amelyek a materialista és az idealista valóságból lépnek elő...”

A VIDÉKI LAPOK és folyóiratok sokszor meglepetéseket hoznak és sok új elgondolást. A jelen sorokban a tuzlai drámai együttes színházi lapjára gondolunk, amely első évfolyamát éli, s már az eddig megjelent nyolc számában is igen értékes írásokkal, jegyzetekkel és fejtegetésekkel járult hozzá színházi kultúránk fejlesztéséhez. Ha nem is egyezünk azzal, amit Kalman Meszarics kri-

tikátlan lelkesedésében Herczeg Ferencről és értéktelen színpadi művéről, a „Gyurkovics lányok”-ról írt — mert ezzel téves képet adott a szerb-horvát olvasóknak a feudo-kapitalista-revizionista korszak egyik legdekadensebb írójáról — mégis meg kell mondanunk, hogy egy ilyen terjedelmes színházi újság jelentős visszhangra találhat.

A POZORISTE legújabb száma dr. Branko G a v e l l a jubileumának adott igen szép helyet. Az ország egyik legnagyobb rendezője és a zágrábi színművészeti akadémia professzora a munkában eltöltött harminc esztendő alatt olyan teljesítményt nyújtott és olyan szolgálatot tett a hazai színjátszásnak, hogy valóban megérdemli, hogy az egész országban ilyen meleg hangon ünnepeljék, — mint ahogy azt a tuzlai drámai színház tette.

A KNJIŽEVNE NOVINE legújabb számában részletet közölnek Rade Veljkov tanulmányából, amely a Szovjetunió irányított művészetével foglalkozik. Ebben a tanulmányában a szovjet irodalomra jellemzően többek között írja:

„A szocialista realizmus a radiátor és az iskolapad rendszeréhez hasonlít, s hogy ez így van, az már nem is vitás. A szovjet írók egy zászlóalj uniformizált katonához hasonlítanak...” „A szocialista realizmus elméleti alapja — szép az, ami szovjet élet, de ugyanakkor irodalmi utasítás is, politikai direktíva és egy olyan adott elem vagy szükségesség, amely nélkül a kiadóvállalatokkal nem lehet szerződést kötni. Tehát az az író, zeneszerző vagy festő, aki nem tartja magát ahhoz, hogy „szép az, ami szovjet élet”, az irodalmi sikertelenséggel együtt megéri azt is, hogy bojkottot indítanak ellene és egyáltalán nem lesz alkalma arra, hogy művei napvilágot lássanak...”

(L)